

YANNİS RİTSOS

*bir mayıs günü
bırakıp gittin*

CAN

DÜNYA ŞİİRİ

Türkçesi: CEVAT ÇAPAN

YANNIS RITSOS

bir mayıs günü

bırakıp gittin

seçme şiirler

Can Yayınları: 1708
Dünya Şiiri: 3

Bu kitap içerisindeki şiirler Yannis Ritsos'un *Selected Poems: 1938-1988*,
Testimonies ve *Exercises* isimli eserinden derlenmiştir.

© BOA Editions Ltd., 1989
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2008

1. basım: 2008

Yayına Hazırlayan: Celâl Üster

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Hayriye Kaymaz
Düzeltili: S. Asaf Taneri
Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Şefik Matbaası
ISBN 978-975-07-0910-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

YANNİS RİTSOS
bir mayıs günü
bırakıp gittin
seçme şiirler

türkçesi: cevat çapan

desenler: yannis ritsos

CAN YAYINLARI

Yannis Ritsos, 1909 yılında Peloponnesos'ta, Monemvasia'da doğdu. Vereme yakalanıp da Atina ve Girit'te sanatoryumlarda yatmıştı 1927-30 arasında şiirleri dergilerde yayınlanmaya başladı. 1936'da basılan *Yazıt* adlı kitabı Metaksas diktatörlüğü döneminde Zeus tapınağında törenle yakıldı. Ritsos, II. Dünya Savaşı sırasında Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne katıldı. 1948'de tutuklandı, 1952'ye kadar sürgünde yaşadı. *Karanfilli Adam* ve *Uyanıklık* gibi yapıtlarında Nazi işgalini, sürgünde geçen zorlu yılları konu aldı. "Yunanlıların Öyküsü" adlı uzun şiiri, yurtseverlik duygusunu ülke coğrafyasının verdiği zengin esin ve görkemli bir dille yansıtıyordu. Ritsos, 1967'de darbeci Papadopulos yönetimince tutuklandı, 1970'e kadar sürgünde yaşadı. *Taşlar*, *Yinelemeler* ve *Parmaklıklar* gibi yapıtlarında sürgünde geçirdiği bu dönemi yansıttı. Monolog biçiminde yazdığı *İsmene*'de ise, eski bir Yunan söylencesinden yola çıkarak iç savaş ve sonrasında bu söylence arasında bad kurdu. *Ayıştı Sonatı* adlı kitabıyla 1956 Ulusal Şiir Ödülü'ne, ayrıca 1974'te Uluslararası Dimitrov Ödülü'ne, 1976'da Uluslararası Etna-Taormina Şiir Ödülü'ne, 1977'de Lenin Ödülü'ne, 1986'da da Birleşmiş Milletler Barış Ödülü'ne değer görüldü. 1990'da Atina'da öldü.

Cevat Çapan, 1933'te Kocaeli, Darıca'da doğdu. Robert Kolej'i ve Cambridge Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra, 1960'tan başlayarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde uzun yıllar öğretim üyesi olarak görev yaptı. Daha sonra Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (Mimar Sinan Üniversitesi), Boğaziçi, Anadolu ve Marmara üniversitelerinde dersler verdi. 1996'dan bu yana Yeditepe Üniversitesi'nde öğretim üyesi. *Dön Güvercin Dön* adlı şiir kitabıyla 1986 Necatigil Şiir Ödülü'nü aldı. Ardından *Doğal Tarih*, *Sevda Yaratan* ve *Ne Güzel Yolculuktu Aklımdan Çıkamaz* adlı şiir kitapları yayınlandı. 1960'lardan bu yana dünyanın önde gelen şairlerini dilimize kazandırdı, dünya şiiri antolojileri yayınladı.

ÖNSÖZ / Cevat Çapan	II
YAZIT (1936)	15
Nereye Uçup Gitti Benim Odlum	16
Sen Uyrken	17
Bir Mayıs Günü Bırakıp Gittin	18
Yıldızım, Sönüp Gittin Karanlıkta	19
Sevecendin, İyi Huyluydun	20
Sen Pencerenin Önünde Durdudunda	21
Sana Verecek O Bengisuyum Olsaydı	22
Yavrucudum, Yitip Gitmedin Sen	23
KIZ KARDEŞİMİN TÜRKÜSÜ'nden (1937)	25
Kız Kardeşimin Türküsü	27
YUNANLILARIN ÖYKÜSÜ (1945-47)	31
AYRAÇLAR I'den (1946-47)	53
Yalınlının Anlamı	55
Yaz	56
Belki Bir Gün	57
Son Anlaşma	58
Kendine Yeterlik	59
Birden	60
Anlamak	61
Minyatür	62
Kadınlar	63
Üçleme	64
Aynı Yıldız	65
Sonuç	66
Bekliyoruz	67
Teşekkürler	68
PENCERE (1960)	71
ALIŞTIRMALAR'dan (1950-60)	95
Yokluk	97
Dedişmeler	98
Gece Treni	99
İkimiz	100

Kaçış	101
Genel Görünüm	102
Beyazlık	103
Ayrıcalık	104
Yadmurdan Sonra	105
Somurtkan Kız	106
Çocukça	107
Akşam Yürüyüşü	108
Alışkanlıklar da Dedişir	109
AYRAÇLAR II'den (1950-61)	111
Süredurum	113
Tutumluluk	114
Yalnızca	115
Aynı Diken	116
Sessizlidin Sesi	117
Kerteriz	118
Özgürlük	119
Bir Çelenk	120
Güz Görünümü	121
Üçlük	122
TANIKLIKLAR'dan (1963)	125
Örümcek	127
Aynı Serinlik	128
Külrenge ve Beyaz	129
İşyle Baş Başa	130
Yediler	131
Akşam	132
Çıplak	133
Benzerlikler	134
KAVAFİS İÇİN ON İKİ ŞİİR (1963)	137
Ozanın Odası	139
Lambası	140
Şafakta Lambası	141
Lambanın Söndürülmesi	142
Gözlüdü	143
Gizlendi Yerler	144
Biçim Üstüne	145
Anlaşmazlıklar	146
Akşam Karanlıdı	147
Son Saat	148

Ölümden Sonra	149
Deder Biçme	150
TANAGRA KADINLARI'ndan (1967)	153
Kurtuluş Yolu.	155
AYNADAKİ DUVAR'dan (1967-68, 1971)	157
Sürekli Bekleyiş	159
Hiç Nedeni Yokken.	160
Ufuk	161
Gecenin Köşeleri	162
Güz Ayrıntıları	163
İSMENE (1972)	165
YİNELEMELER'den (1968-69).	211
Yenilgiden Sonra	213
Umarsız Penelope	214
Bir Saban, Tek Başına	215
PARMAKLIKLAR'dan (1968-69)	217
Yeni Uykusuzluk.	219
Son İstek	220
Phares'te Geçen Hayatımız.	221
Yeniden Doduş.	222
Görülmemiş Bir Çiçek Açma	223
KAPICININ MASASI'ndan (1971)	225
Eski Mahallede Ödleden Sonra	227
Şafada Dodru	228
YAN SOKAK'tan (1971-72).	231
Yadmurda.	233
Dönüş	234
Kapının Önünde	235
KÂĞIT ŞİİRLER'den (1973-74)	237
"İkinci Dizi"den	239
"Üçüncü Dizi"den.	240
UZAKLAR'dan (1975).	243
Yavaşça.	245
Çünkü	246
Nerdeyse Eksiksiz	247

ÖNSÖZ

Bir Mayıs Günü Bırakıp Gittin Yannis Ritsos'un 1974'ten beri dedişik kitaplarından çevirdiğim, her yeni baskısını da genişleterek başka başka adlarla yayımladığım kitaplardaki şiirlerinin hepsini bir araya getiren yeni bir toplam. Yunanistan'ın 20. yüzyıldaki en önemli şairlerinden biri olan Ritsos (1909-1990) yaşadığı dönemde ülkesinin ve dünyanın yaşadığı sarsıcı olaylara yakından tanık olmuş, bu olaylar içinde hem bir sanatçı hem de ödünsüz bir eylem adamı olarak nicedir evrensel bir yaratıcı sayılıyor. Özdemir İnce'nin ve Herkül Milas'ın Türkçe'ye çevirdikleri çok sayıda başka şiirleriyle de Ritsos ülkemizde oldukça geniş bir okur kitlesine sahip.

Bu üretken şairin öldüğünde geride yüzü aşkın şiir, roman, oyun, çeviri ve deneme kitabı bıraktığını biliyoruz. Elinizdeki küçük kitapta onun kişisel, toplumsal ve siyasal yaşantıları arasında bir bağ kurmaya çalıştığını yetiştirme yıllarındaki ilk döneminden, yalnızca *Yazıt* (1936) adlı şiirini bulacaksınız. Lirik bir anlatım, yalın bir dil ve dramatik bir duyarlılıkla alışılmamış görüntüleri birleştirdiği ikinci döneminde ise *Kız Kardeşimin Türküsü* (1937), *İlk yaz Senfonisi* (1938) ve *Okyanusun Yürüyüşü* (1940) gibi kitapları var. Üçüncü dönemi ise Nazi istilas-

nı, İç Savaş ve sürgünlük yıllarını kapsar. *Sinama* (1943), *Romiosini* (Yunanlıların Öyküsü) (1945-47), *Karanfilli Adam* (1952) ve *Uyanıklık* (1954) gibi yapıtları bu korkunç yılların olaylarını yansıtır. Bu iki dönemden de sınırlı sayıda örnek verdim. Kitaptaki şiirlerin çoğu ise Ritsos'un "Dördüncü boyut" adını verdiği dördüncü döneminden seçildi. *Pencere*, *Alıştırmalar*, *Ayraçlar II*, *Tanıklıklar*, *Kavafis İçin On İki Şiir*, *Tanagrahl Kadınlar*, *Aynadaki Duvar*, *İsmene*, *Yinelemeler*, *Parmaklıklar* vb. bu dönemin başarılı yapıtlarıdır.

Sadlık nedenleri yüzünden zaman zaman çeşitli sanatoryumalarda kalan, komünist partisi üyesi olduğu için de albayların diktatörlük yönetimi yıllarında Yeros, Leros ve Sisam adalarında uzun süre toplama kamplarında sürgün hayatı yaşayan şair bir yandan tanık olduğu gündelik hayatın ayrıntılarını gösterişsiz, fakat titizlikle seçilmiş sözcüklerle anlatırken, bir yandan da bu yodun acıların altında yatan trajik gerçeği eski Yunan edebiyatına özgü bir çadırşım zenginliğiyle dile getirir. Onun şiirlerini okurken bir aile albümünün soluk fotoğraflarına bakar gibisinizdir. Bahçede kuruyan beyaz çarşaf, adlarını onaran bir balıkçı, yakındaki bir meyhanede çalınan bir şarkıyı dinleyen hasta bir adam, merdivenin üstünde dededen kalma saat, boş beyaz saksılar. Ama bu ayrıntılardan, aynı şiirlerde, şairin birden aynı duyarlılıkla tarihsel kişilere, Penelope, İsmene ya da Athena gibi mitolojik kahramanlara geçtidini görürüz. Elbette hepsinin kendine özgü bir ritmi, bir müzidi vardır bu şiirlerin. Okudukça, daha da derinde, "Şiire, aşka ve ölüme, işte bu yüzden ölümsüzlüde de inanıyorum, bir dize yazıyorum, dünyayı yazıyorum; ben varım, dünya var," diyen kendi sesini duyarsınız şairin. Badırıp çadırmayan, elini kolunu sallamayan bir insanın, sanki yıllardır tanıdığımız, ama zaman zaman uzak kaldığımız bir yakınımızın sesidir bu. "Yalınlıydın Anlamı" adlı şiirinde şöyle diyor Ritsos:

*Yalın şeylerin arkasına gizleniyorum beni bulasın diye,
beni bulamazsan, eşyayı bulacaksın,*

*elimini dokunduğu şeylere dokunacaksın,
parmak izlerimiz karışacak birbirine.*

.....

*Her sözcük bir geçittir
bir buluşmaya, çodu zaman vazgeçilen,
işte o zaman doğrudur o sözcük: buluşmakta direttiği
zaman.*

Ritsos'un bize bu yakınlıdı, bu başkalarıyla buluşma özlemi dünyanın dört bir yanındaki özgürlükçü sanatçılara, ezilen insanlara, insan emediyle yaratılan dederleri koruyup yaşatanlara duyduğu içten bir yakınlıktır. Bu yüzden şiirlerinin çodu o insanlara yazılmış birer dost mektubu gibidir. Bu yüzden "Bir Ad Müzik ve Evrene Dönüşünce" başlılıdıyla Nâzım Hikmet'e adadığı şiirinde "...hangi zindandan/ gecenin hangi köşesinden/ hangi ölümden olursa olsun/ gülümsüyorsun," dedidi dünyanın gülümseyişini gören Nâzım'ın o masmavi gözlerini görür ve o şiiri Neruda'nın ve Aragon'un da adını anarak bitirir.

Yannis Ritsos'un toplu şiirlerine baktığımız zaman, onun bu uzun süre içinde epik, lirik dramatik tekniklerden yararlanarak tanıklık ettiği, görünüşte yalın, ama gerçekte karmaşık olayları bazen kısa, bazen uzun şiirlerle dile getirdiğini görürüz. Bu süre içinde sözcüklerin insanlar arasında en etkili iletişim aracı olduğu inancını hiç yitirmemiş, evrensel gerçekleri anlatmanın en başarılı yolunun bireysel yaşantıyı duyulara ulaştırabilecek metaforlardan yararlanma ustalığını hiç elden bırakmamış, yaşama tutkusunu hiç eksiltmeden yaratıcılığını sürdürmüş olması onun en belirgin özelliğidir.

C. Ç.

YAZIT^I

1936

^I Ritsos'un bu kitabı 1936'da Metaksas diktatörlüdü döneminde, Zeus Tapınadı'nda faşistler tarafından törenle yakılmıştır.

NEREYE UÇUP GİTTİ BENİM OĞLUM

Odlum, canım cıderim, ilidi kemiklerimin, yüredimin
yüredi,
daracık avlumun serçesi, yalnızlıdımın çiçedi.

Nereye uçup gitti benim odlum? Nerelere gitti bırakıp
beni?
Kuşun kafesi boş şimdi, bir damla yok su kabında.

Nasıl kapandı gözlerin de gözyaşlarımı görmez oldun?
Nasıl kaskatı kestin tulumunun içinde acılı sözlerimi
duymaz oldun?

SEN UYURKEN

Sen mışıl mışıl uyurken başında nöbet tutup bütün
gece
parmaklarımla okşayacaktım kıvrıcık saçlarını.

Sanki hünerli bir elin kalemiyle çizilmiş biçimli
kaşların
gözlerimin sızınıp dinleneceği bir kemer gibiydi.

Gün doğarken göklerin uzaklığını yansıtırdaymış ışıldayan
gözlerin,
bense bir damla gözyaşı akıtmadım gözlerim
sislenmesin diye.

Sen konuştuğunda, gül kokan dudakların çiçekler
açtırırdı
kayalarla kurumuş adaçlara, bülbüller kanatlarını
çırpardı.

BİR MAYIS GÜNÜ BIRAKIP GİTTİN

Bir mayıs günü bırakıp gittin beni, seni o mayısta
yitiriyorum,
o sevdiğin bahar mevsimi, yavrucudum, çatıya çıkıp

güneşler içindeki damdan insan dolu dünyaya
baktığında,
gözlerin sadamıyordu bir türlü susadığın o aydınlıdı.

O sıcak ve yumuşak erkek sesinle kıyı boyunca serili
o çakıllar kadar sayısız neler anlatmıştın bana.

Bütün bu güzellikler bizim olacak demiştin,
oysa ışıydın yok artık, parıltımız karardı, ateşimiz
söndü.

YILDIZIM, SÖNÜP GİTTİN KARANLIKTA

Yıldızım, sönüp gittin karanlıkta, var olan her şey
söndü,
güneş de toplayıp olanca parıltısını kara bir ip
yumağına döndü.

Kalabalıklar itip kakıyor, askerler çidneyip geçiyorlar
yanımdan,
ama bakışlarım hiç dedişmiyor, gözlerimi hiç
ayırmıyorum senden.

Yanadımda duyuyorum soludundan saçılan sisli
havayı;
ah, göz kamaştırıcı bir ışık parlıyor yolun sonunda.

Işıda kesmiş bir el siliyor gözümde akan yaşları;
ah yavrum, birden can evime ulaşıyor söyledidin
sözler.

Bak şimdi, yeniden kalktım, dimdik ayakta
durabiliyorum;
sevinç dolu bir ışık, yidit odlum, yerden kaldırdı beni.

Sen şimdi bayraklardan bir kefene sarıldın, artık uyu
yavrum,
ben de sesini içimde taşıyarak kardeşlerine gidiyorum.

SEVECENDİN, İYİ HUYLUYDUN

Sevecendin, iyi huyluydun, sana badışlanmıştı bütün
erdemler,
rüzgârın bütün okşayışları, bahedeki bütün şebboylar.

Ayağına tezdin, gazal gibi sekip giderdin,
kapımızdan girdidinde, eşidimiz altın gibi ışık saardı.

Genlidinle genleşirdim, üstelik glmserdim.
Yaşlılık hi rktmezdi beni, lme aldırılmazdım.

Ama şimdi nasıl ayakta dururum? Nereye sıdınırım?
Kar altında kurumuş bir ada gibi tek başıma kaldım.

SEN PENCERENİN ÖNÜNDE DURDUĞUNDA

Sen pencerenin önünde durduğunda, güçlü
kürek kemiklerinden
ne bahçe kapısı görünürdü, ne deniz, ne de balıkçı
tekneleri.

Gölgenle dolar taşardı ev, sen öyle başmelek gibi
boylu,
akşam yıldızının parıltısı kıvılcımlar saçarken
kulağının dibinde.

Bütün dünyaya açılan bir kapıydı penceremiz, cennete
yönelen
bir yolun başlangıcı, sevgili ışıldım, bütün yıldızların
çiçek açtıdı.

Sen gözlerini batan günün parıltısına dikmiş
dururken,
kendi odan olan bir gemiye yön veren bir dümenci
gibiydin.

Akşamın ılık mavi alacakaranlıdında demir alıp
birden dinginliğine götürdün beni samanyolunun.

Ama şimdi bu gemi batıp sulara gömüldü, dümeni
kırıldı,
ve ben sürüklenip duruyorum denizin dibinde tek
başıma.

SANA VERECEK O BENGİSUYUM OLSAYDI

Sana verecek o bengisuyum olsaydı, sana verecek
bir başka canım olsaydı da, bir an dirilebilseydin

Görmek, konuşmak, tadını çıkarabilmek için orada,
yanı başında duran ve hayat fışkırان bütün
düşlediklerini

Yol boyunca alanlarda, balkonlarda, sokaklardaki o
coşkuyu
saçlarına fırlatmak için çiçek toplayan o genç kızları.

On binlerce kökü ve yaprağı olan kokulu ormanım,
ben kadersiz nasıl inanırım seni böyle yitirdiğime?

Her şey gözden silindi, beni burada bırakıp gitti,
ne gözüm var görecek, ne de konuşacak adzım şimdi.

YAVRUCUĞUM, YİTİP GİTMEDİN SEN

Yavrum, nasıl bir yazgın varmış senin, nasıl bir
yıkımmış
benim yazgım ki, badrım bu yakıcı acıyı düşürdü?

Yavrucudum, yitip gitmedin sen, damarlarımda
yaşıyorsun.
Bütün damarlarımızda da dolaş, yavrum, her zaman
diri kal.

YANNİS RİTSOS

bir mayıs günü bırakıp gittin

DÜNYA ŞİİRİ

Yirminci yüzyıl Yunan şiirinin en büyük ustalarından Yannis Ritsos, bu kitapta okuyacağınız şiirleriyle, hem kendi sanatının değişik dönemlerini, hem de şiir türünün nerdeyse başlangıcından günümüze geçirdiği evrimi ortaya koyuyor. Şiire, aşka ve ölüme, bu yüzden de ölümsüzlüğe inanan bir şair olarak yazdığı her dizeyle dünyayı yazdığını ve çağının doğru sözlü bir tanığı olduğunu kanıtlıyor. Ritsos'un şiirlerini okurken, çağdaş bir şairin, çağın büyük dalgalanmaları karşısında şiire ve inançlarına tutunarak nasıl kendi olarak kalabildiğini göreceksiniz. Onun şiirleri ve yaşam serüveni, aynı zamanda çağımız insanının da kendini sınavacağı, insan olmak ve yaşamanın anlamı üstüne yeniden düşüneceği bir aynayı okurların önüne serecektir. Ritsos'un en güzel şiirlerini bir araya getiren bu seçkiyi, bir başka şairin, Cevat Çapan'ın Türkçesiyle sunuyoruz.

ISBN 978-975-07-0910-4

9 789750 709104

<http://www.cmyayinlari.com>